

ÂLİM ÂMİLDİR

Nureddin Yıldız'ın "Hadislerle Diriliş" (34.) dersidir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.

İlmin ibadet olmasını; sıradan bir nafîle ibadetten çok daha yüksek, şehitlerle kıyas edilebilecek büyük ibadetlerden bir ibadetin ilim yoluyla icra edildiğini tekit ettik. Farklı nedenlerle de bu kadar yüksek düzeyde ibadet ihtiva eden ilmin şeytanın hedefi olacağını, âlimin de şeytanın hedefleri arasında bulunacağını söylüyoruz.

İlmin ve âlimin bu kadar kıymetli olması, ümmet-i Muhammed içinde âlime çok farklı bir yer takdir edilmesi, peygamberlere vâris kabul edilmesi; bütün bunlar ilim ve âlimden kaynaklanan bazı sorunları beraberinde getiriyor. Demir parçasıyla altın ve gümüş parçasının aynı riski taşımadığı gibi bir durumdur bu.

Bu sorunlardan bir tanesi, ilmin âlim tarafından yalın bir meslek hâline dönüştürülmesidir. Hâlbuki ilim, amel etmek içindir. Amel edilmediği zaman ilimle bu sözünü ettiğimiz şehitlerle aynı kategoride anılacak sonuçlara hiçbir şekilde ulaştırmaz insanı. Bu gözle baktığımızda ilim mesleği diye bir meslek de yoktur, marangozluk gibi ilim diye bir meslekten söz edemeyiz. İlim ibadet içindir. Âlim de ilmiyle amel ettiği için abid durumundadır. Eğer ilim talebeleri ve âlimler ellerindeki ilim hazinesini amele dönüştürmüyorsa bu çok sinsi bir hastalığın belirtisidir: Yahudiler'in bildikleri hâlde Musa aleyhisselamın şeriatı ile amel etmemeleri.

Yahudi hahamları çok biliyor, az yapıyorlardı. Hristiyanlar da bilmeden çok yaptılar. Bu ümmet ise bilmiş ve bildiğini yapmış bir ümmettir. Eğer bilir, bildiğini de yapar ümmetlikten bilir de yapmaz sonuçlar çıkarsa bu bir tür Yahudileşme, onların hastalığından hastalık kapma olur. Hiç bilmeden cahilce bir yaşam söz konusu olursa bu da Hristiyanlar'ın hastalığından almak olur. Hâlbuki ümmet-i Muhammed dengesi, bilmek ve bildiğin kadar amel etmek üzerine kuruludur.

Biz ilmi stoklamak, unvanları kullanmak veya şöhret için elde etme sevdasında asla olmayız; ilmi amel etmek, bu amelimizle de Rabbimizin rızasını kazanmak için kullanırız. Bilhassa şeriat ilimlerini kast ederek söylüyoruz bunu. Esasen matematik de biyoloji ilmi de olsa onun da bir amel boyutu vardır. Matematikle nihayetinde secde yapılmaz ama o bildiği ilmi başkasına öğretme şekliyle amel olur.

Amel etmekle ne kastettiğimizi tekit edelim: Bir insanın namazın farzlarından birinin de abdest olduğunu bildiğini düşünelim. Abdestle ilgili hükmü biliyor. Namazın kabul olması için abdest gerekir. Bunu bilene o bilginin âlimi diyoruz. Namaz vakti geldiğinde abdest almadan namaza dursa, bu zatın abdest almanın namazın farzlarından olduğunu bilmesinin ne kıymeti var? Bir kıymeti olmadığı gibi, abdestin farz olduğunu bilmeden namaza dursaydı bu zat, belki cehalet özüyle Rabbinin huzurunda af ihtimali de vardı. Bilmiyordu ve öğrenme imkânı yoktu diyelim. Ama abdestin farz olduğunu bildiği hâlde takmayıp namaza abdestsiz durduğu zaman bunun şeriatın açık emirlerinden, Kur'an'ın hükümlerinden biri olduğunu bildiği hâlde böyle yapması imanının gitmesine bile neden olabilir.

Bu örnekten yola çıkarak önce meseleyi bir yere oturtalım. Bir şeyin hükmünün bilinmesi bir anlam ifade etmiş olmadı o kişi için. Aksine imanının gitmesine bile neden olmuş olabilir. Demek ki bizim şeriatımıza ait ilimlerin bilinmesi, vakti geldiğinde abdest almak veya o ilmin gereği ne ise onu yapmak içindir. Bu örneği en küçük çocuktan en yaşlı insana kadar herkes anlar.

Ancak şimdi bir ayrıntıya geçelim. Kur'an'ımız buyuruyor: "Allah'tan ancak âlimler hakkıyla korkarlar." Neden? Çünkü Allah'ı hakkıyla âlimler bilirler. Cenneti, cehennemi, mahşeri, sıratı âlim bilir hakkıyla. Cahil insan; "Öleceğiz, dirileceğiz, cehennem var" diye bilir. Âlim, onlarca cehennem ayeti biliyordur. Cehennemi-cenneti anlatan onlarca hadis-i şerif biliyordur. Binaenaleyh âlim; Allah, mahşer ve dirilmek hakkında cahilden çok daha fazla biliyordur.

Bir âlim, Allah'tan korkulması gereken noktada korkmuyor ya da yaptığı iş korkmadığını gösteriyorsa, Allah'tan korkmak yalama olmuş bir kavramsa onun nazarında, işte bu ilim şeriatımızın göklere çıkardığı, "aranızdan ilim adamlarını yücelttik" dediği ilim değildir. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in, hadis-i şeriflerin ve bir anlayış-idrak olarak bu ümmetin tarihi boyunca âlim dediği insanlar, ilim dediği şey pratiği olan şeydir. Bu pratiklik tıpkı abdest ve namaz bağlamında devreye girdiği gibi Allah korkusu ve yaptığı iş bağlamında da devreye girecek. Girmiyorsa ortada ilim diye bir menkıbe vardır fakat bu Allah'ın şehitler ve salihler gibi değerlendirmeyi vaat ettiği ilim adamlığı değildir.

Âlim başka biri, bu ümmetin âlimi başka biridir. Çünkü Yahudiler'in de Hıristiyanlar'ın da âlimi var. Filanca matematikçi âlim de olabilir. Ümmet-i Muhammed'in Kur'an'ı yüklenmiş olan âlimi, profilini çizdiğimiz bu kimsedir. Rızık endişesi gibi bir gerekçeyle, kamuoyu baskısı gibi bir nedenle, sürgün gibi bir korkuyla Allah'ın şeriatından taviz vermez, veremez. Ümmet-i Muhammed'den olmak, ümmet-i Muhammed'in potansiyel ilim adamı kimliğine sahip olmak bunu gerektiriyor.

Âlimin bildikleriyle amel etmesi beş-on başlığa da daraltılmamalıdır. Âlim neyin âlimi ise onun muktezasını, gereğini yapacak demektir. Kur'an'ın ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in vârisi ise hicrete de hazır olacak, ailesindeki fedakârlıklara hazır olacak, infaka hazır olacak, tevazuya hazır olacak.

Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemi kimlik olarak sorduklarında Aişe anamızdan, ne demişti: "Onun ahlakı Kur'an'dır." Çok edebî, destan gibi bir ifade bu. Çünkü Peygamber'in ahlakının ve karakterinin Kur'an olması dışında bir şey mümkün değildi. Kur'an bir insan tipi çiziyor. Bu insan tipi Peygamber'in üzerine yansımali.

Peygamber'e vâris olan biri için "nasıl bir insandır?" dendiğinde, "cömerttir, naziktir, efendidir, çok ibadet eder..." denmesi yeterli mi? Ona miras bırakan ve onun şahsiyetini temsil ettiğini söylediğimiz Peygamber'ini Aişe anamız, "ahlakı Kur'an'dı" diye tarif ediyor. Öyleyse onun vârisinin 'ahlakı' da cömert diye bir kelimeyle anlatılamaz. Evet, Aişe anamızın kullandığı bu ifadeyi bir âlim için kullanmayı uygun bulmayız; ama esasen böyle olmalıdır.

Öne çıkan karakteri Kur'an kimliği olarak bilinebilmeli ki bu şahsiyet Peygamber aleyhisselam Efendimiz'in vârisi olmuş olsun. Şüphesiz Peygamber aleyhisselamın Kur'an tatbiki yüz üzerinden yüzdü. Bir âlim kim olursa olsun yüz üzerinden yüz olmaz hiçbir zaman, masum değil çünkü. Cebrail de yanında değil. Kemal noktasında masum bir Peygamber'den beklediğimizi bekleyemeyiz âlimden. Kötü, haksız bir beklenti olur bu. Ama bizim de ilmiyle amel etmesini istememiz kadar büyük bir hakkımız yoktur.

Yüzde yüz Peygamber gibi değil ama yüzde yüz Peygamber özentili olması lazım bir âlimin.

Ata ibni Saib diyor ki: "Biz bu Kur'an'ı bir gruptan öğrendik." Yani hocalarını kastediyor. "Onlar bize derlerdi ki; biz on ayet öğrendiğimiz zaman onu sindirmeden öbür ayetlere geçmezdik." Test ediyorlarmış kendilerini: On ayet öğrendik, bunlar ne kadar var hayatımızda?

Biz ise çocuklarımızı henüz abdestin farzını bile bilmeden hafız yapıyoruz. Ben beş yaşına geldiğimde üç sayfadan gidiyordum ve sekiz yaşına geldiğimde de Kur'an'ı baştan sona okuyacak durumdaydım. Ama abdestin farzlarını bilmiyordum. Namazın farz olduğunu da bilmiyordum. Babam camide kıldığı için gidip kılıyorduk. Günlük egzersiz gibiydi namaz. Allah'ın emri ne, yasağı ne; bilmiyordum.

Ama bu ümmetin selef-i salihini seksen yaşında olduğu hâlde yalnızca on ayet bilmekten söz ediyor. Ben şimdi onlardan değerli hâle mi geldim? Ya da benim bildiğim ne işe yaradı, onların on ayet bilip hazmettikten sonra yenilerini öğrenmeleri ne işe yaradı?

Demek ki mesele çok öğrenme değil, çok hazmetme meselesidir. Hazmediyorsun, kan oluyor, kemik oluyor, ilik oluyor sende öğrendiklerin. Öbürüne çok veriyorsun, bağırsaklarında kalıyor. Anne sütü veya saman yemek gibi bir şey bu. Çocuk bir bardak anne sütü içiyor, yanaklarında kan oluyor o süt. Öbür tarafta koca bir kazan yemek yiyorsun, bağırsaklarından çıkıp gidiyor.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin, خير أقرؤن "bütün zamanların en iyisi" dediği nesil böyle yetişmiş demek ki. Anneden süt emer gibi Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemden Kur'an emmişler. Ebu Hureyre'den hadis emmişler. Ana sütü olduğu için ölüncüye kadar ilik ve hücre olarak bünyelerinde kalmış o. Hafız değil insan yetiştirmeye çalışmışlar. Hafızlığı -hâşâ- tahkir için söylemiyorum; yetiştirdiğimiz hafızlarla yetiştirdikleri hafızlar arasındaki farkı kıyas ediyorum.

Devam ediyor: "Kur'an'ı ve Kur'an'la amel etmeyi öğrenirdik biz. Bizden sonra bu Kur'an birilerine kalacak. Su içer gibi Kur'an'ı içecekler. Ama boğazlarına kadar gelmeyecek Kur'an." Kalpten yukarı çıkmıyor, nabız yok. Su gibi içiyor gidiyor, su gibi içiyor gidiyor, içiyor gidiyor, içiyor gidiyor... Meczâî bir ifade bu tabii. Yani bülbül gibi Kur'an okuyor ama karga gibi de yontuyor Kur'an'ı.

Bu Ümmet Kur'an ümmetidir. Yahudiler gibi stok yapmak için değil, Hıristiyanlar gibi cahilce yaşamak için değil bilip bildiğiyle amel etmek için.

Hoca efendiler ve hoca hanımlar, Kur'an öğretirken Kur'an'ın okunmasını ve Arapçasını bir kefeye, Kur'an'la amel etme anlayış ve şuuru da öbür kefeye koyacaklar. Kur'an'la amel etme şuuru denilen şey o hoca efendinin tarikatına intisap etmek değildir, sünnete ehil insan yetiştirmektir. Yürüyen Kur'an yetiştirmektir. Aişe anamız kocasını, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemin karakterini "yürüyen Kur'an" diye tarif etti. Medreselerimizde beş sene kalanlar da "Kur'an yürüyüşlü insan" diye tarif edilmelidirler.

Taberani'nin "el-Mucemu'l-Kebir"inde 1681. hadis-i şerif olarak geçen, Cündüb isimli sahabinin rivayetinde bir âlim profili vardır. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor ki: "İnsanlara güzel şeyler öğretip kendini unutan âlim, yanıp yanıp eriyen kandile benzer."

Âlim hadis okuyor, fıkıh okuyor, insanlar ondan şeriat ve din öğreniyorlar. Ama âlimin kendisi ondan istifade edemiyor. "Allah'tan korkun, rızık Allah verir" diyor, insanlar ondan korkup arabasını bile sigorta yaptırmıyorlar hoca efendi haram dedi diye. Ama hoca efendi o ilimden istifade etmiyor. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, Cündüb radiyallahu anhin rivayet ettiği bu hadis-i şerifte bu zata acıyor demek ki.

Müslim'in rivayet ettiği hadis-i şerifte (2722) Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemin meşhur bir duası var. Bu duanın muhtevası konumuzla ilgili. Dört şeyden Allah'a sığınıyor Peygamber'imiz: Faydasız ilimden, ürpermeyen, taşlaşmış kalpten, doymayan gözden ve kabul olunmayan duadan.

Bu dört şey sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in Allah'a sığındığı afetlermiş. Bunlardan biri de sahibine faydası olmayan ilim. Sahibini hizaya getirmeyen ilim. Sahibine cehennemi hatırlatmayan ilim. Başkalarını aydınlatan, kendi eriyen mum. Çünkü tortusu olan, özü olmayan portakal bu.

Demek ki Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem bunu ciddi bir şekilde, bizim âlimlerimizin ve hoca efendilerimizin dualarda "Afetten, depremden, yangından, iç-dış düşmanlardan sana sığınıyoruz ya Rabbi!" dedikleri gibi "Faydası olmayan ilimden Allah'a sığınırım" diye niyaz etmiş. Evet, onlar da bir felakettir, onlar da Allah'a sığınılması gereken şeylerdir. Ama zirve noktalarda dikkatten kaçan şey; deprem gibi, yangın gibi, iç-dış düşman gibi, deprem korkusuyla içimizde korku olarak kalması gereken bu dört şeye de Efendimiz aleyhissalatu vesselam dikkat çekiyor demek ki.

Bir bakkala vergi memuru geldiğinde günlük cirosu üzerinden hesap yapacaktır. Girdisi beş yüz lira olan bir bakkalın beş yüz liralık vergi kaçakçılığı söz konusu olabilir. "Seksen lira niye kaçırdın?" derler ona. Ama günlük cirosu beş trilyon olan bir iş adamının ofisine girdiğinde vergi memuru, seksen lira yoktur devrede. Orada da milyanın hesabını sorar. Âlimin de durumu budur. Âlim ilmi yükseldikçe işi kolaylaşan değil, ilmi yükseldikçe hesabı zorlaşan adamdır. Şüphesiz ki hesabı zorlaştığı kadar da rahmete yakınlığı artar.

Evet, âlime okyanusun dibindeki yunus balıkları dahi dua ediyorlar, hadis-i şerif böyle söylüyor. Ama şeytan da ona göre yatırım yapıyor. Kahvede oturup ezanı bekleyen hacı amcaya eski asistanlarından birini gönderiyordur. Ama bir ilmi talebesi medreseye girdiğinde en aktif görevlileri görevlendiriyordur şeytan. İlmi ilerledikçe ilave kadro ekliyordur onun için. Âlim olunca bizzat kendi ilgileniyordur. Hiçbir şey değer kazandıkça sorunsuzlaşmaz, sorunu artar üstelik.

Ahzab suresinin 30. ayeti Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem'in hanımları ile ilgilidir. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle bir odayı paylaşmış mübarek insanlar. Ama ayet ne diyor: "Ey Peygamber'in kadınları! Sizden kim yanlış bir iş yaparsa, açıkça yanlış bir işe düşerse size azap iki kat olur." Neden? "Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz." Peygamber eşisiniz. Bunca nimetten sonra, sizin evinizde Allah'ın ayetleri okunuyor, Cebrail'in gelip gittiği evde de mi siz sıradan kadınlar gibi olacaksınız? Olmaz, siz sıradan değilsiniz. Evinizde Peygamber var. Siz bir hata yaparsanız başkalarının iki katı azap çekersiniz.

Bu durum şunu gösteriyor: Demek ki sıradan bir Müslüman'a genel kuralları uyguluyor Allah. Nime-tini arttırdığı zaman muahezesini de artırıyor. Hem sana normal maaşın üç katını verecek hem de vergiyi normal mi alacak senden; adalet olmaz bu o zaman. Nimetini arttırdıkça hesap da ağırlaşacak. El arabasıyla taşıyordun çünkü tarlanda beş tane karpuz yetişiyordu. Bu sefer beş bin karpuz var, ben bunları yine el arabasıyla taşıyayım diyemezsin, kamyon tutacaksın. Kamyonun da yakıtı değişti, vergisi değişti, ehliyeti değişti bu sefer. Ayet bunu çok açık bir şekilde Peygamber aleyhisselamın hanımları üzerinden ortaya koyuyor.

Biz bundan istinbat (çıkartım) ederek dedik ki, Peygamber'in hanımlarının üzerindeki kural bu ise Peygamber'in manevî vârisleri âlimlerin kuralı da budur demek ki. Çünkü Peygamber aleyhisselam Efendimiz âlimleri, vârisleri olarak görüyor. Muhteşem bir şeref onlar için ama muhteşem de bir dert. Açlıktan ölse bile Peygamber aleyhisselamın ehl-i beytinin zekât alması haram. Çünkü sen Müslümansın, fakirsin ama sıradan biri değilsin; Resûlullah'ın soyundansın.

Manevî ehl-i beyti olan âlim de bunun gibidir; âlimsin, senin sarığın, sakalın, sözün Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemdir. Tabii müminler de âlimin önünde ayak ayaküstüne atmayacaklar. Talebesi de hocasının önünde saygıyla duracak, hoca da talebesini yarın Resûlullah'ın vekili olacağı için 'hişşt' diye çağdırmayacak.

Bu anlayış ve ruh topluca ortaya çıktığında vârisler mala sahip çıkmışlar ve Peygamber'in mirası dağılmamış demektir. Sorunumuz sadece "Kur'an okumak yasaklandı, medreseler kapandı, Kur'an kursu açalım, medrese açalım" sorunu değil. Keşke bu hâlet-i ruhiyeye sahip olsaydık da medreseler elli sene kapalı olsaydı. "Senin maaşını bizim köyde topladığımız bulgurdan veriyoruz be!" diye hocaya yukardan bakan adam olacak yerde keşke hocalarımız aç kalsaydılar da ondan bundan, camiye gelmeyenlerden bile bulgur-buğday alarak yaşayan olarak bilinmeselerdi. Mesele medrese açmak, hafız yetiştirmek meselesi değil, bu ruhu bu ümmette canlandırmak meselesidir.

Buradan bir kaideye daha çıkmamız gerekiyor. Âlim, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in vârisidir. İlmi ile amel etmek zorundadır âlim ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem gibi olmak için uğraşmak zorundadır. Ama olamaz; çünkü masum değil. Bizim gibi fanidir, onun da dünyevî-insanî ihtiyaçları var.

Âlimin iki görevi var; öğrenmek ve yapmak, sonra da insanlara aktarmak. Bunlardan bir tanesi diğerinin yerine oturamaz.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّم عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd, Efendimiz Muhammed aleyhisselama, ailesine, ashabına salat ve selam olsun.